

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Kappaleessa 3.1. sekaisin olevat preesens- ja perfektimuodot häiritsevät.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteessa korostuu arvonlisän jakautuminen, mutta vähintään yhtä tärkeää on riskien jaon oikeudenmukaisuus ruokaketjussa. Tämä näkökulma ei tule esille kohdassa 3.1 eikä myöskään kohdassa 3.2.2 Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä. Suosittelen lisäämään maininnan reilusta riskien jaosta.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Missä kohtaa kuvausta näkyy reiluus, joka on tavoitteen otsikossa?

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen tulee olla maatalousyrittäjille kannattavaa. Koko ruokajärjestelmän tulee yhdessä kantaa vastuu siitä, että maatalousyrittäjillä on (taloudelliset) mahdollisuudet tehdä eläinten hyvinvointia ja eettistä kohtelua parantavia toimenpiteitä.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

Nykytilan kuvauksessa mainitaan esimerkkinä heikosta huoltovarmuudesta kotieläinten täydennysvalkuaisen omavaraisuusaste. Kaikkein eniten ruokajärjestelmän huoltovarmuus lienee kuitenkin kiinni fossiilisesta tuontienergiasta ja lannoitteiden saatavuudesta, jotka olisivat olleet konkreettisempia esimerkkejä.

Ulkomailta tuotujen tuotantopanosten ja rehu- ja elintarvikeketjun raaka-aineiden mukana tuodaan myös merkittäviä määriä ravinteita (typpi, fosfori), joiden kierrättäminen alkuperäisille alueilleen on mahdotonta. Ulkomaisiin tuotantopanoksiin ja raaka-aineisiin nojautumalla vesivaroiltaan runsas Suomi ulkoistaa vedenkulutusta maille, joilla on mahdollisesti suurempaa niukkuutta vedestä. Enemmän paikallisiin resursseihin pohjautuvat tuotanto- ja kulutusjärjestelmät, joihin sisältyy myös palkokasvien biologisen typensidonnan laajamittaisempi hyödyntäminen, mahdollistavat paremman ravinteiden kierrättämisen ruokajärjestelmässä. Kotimaisiin raaka-aineisiin pohjautuva eläin- ja elintarviketuotanto myös usein pienentävät tuotannosta aiheutuvia sosiaalisia riskejä, esim. lapsityövoiman käyttö, epäreilu palkkaus ja korruptio.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

Tunnistetaan, varaudutaan ennalta ja jaetaan ruokajärjestelmässä reilulla tavalla viljelijöiden ottamat riskit, joita syntyy, kun kotimaista valkuaisomavaraisuutta, ruokavalioiden kasvipainotteisuutta ja ruoantuotannon kotimaisuusastetta halutaan lisätä samanaikaisesti. Tämän myötä esimerkiksi kotimaisten palkokasvien viljelyn lisääminen on erittäin perusteltua, mutta samalla tulee tiedostaa, että palkokasvien, kuten monien muidenkin uusien kasvilajien, viljely on esimerkiksi viljojen viljelyä epävarmempaa. Yhteiskunnan ja markkinoiden tulee tukea näiden riskialttiimpien kasvien viljelyä esimerkiksi maataloustuin, kasvinjalostuksen, koulutuksen ja neuvonnan, toimivien markkinoiden ja vakuutusmekanismien avulla siten, että riskin ottaminen on kannattavaa maanviljelijöille.

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Tämä on erittäin tärkeä tavoite ja sen sisältö on hyvin kuvattu. Pienillä muutoksilla siihen voisi lisätä konkretiaa (ks. lisäysehdotukset alla).

- Suomi hyödyntää ja edelleen kehittää pohjoisia vahvuuksiaan kuten nurmipohjaista ja kiertotalouteen tukeutuvaa kotieläintaloutta.
- Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ohjaa uusiin olosuhteisiin sopivien kasvilajien kuten palkokasvien ja -lajikkeiden, viljelymenetelmien ja teknologioiden kehittämistä.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Tämä on erittäin kannatettava strateginen tavoite, mutta se pitäisi ilmaista voimakkaammin. Jos ei haluta sitoutua mihinkään numerolliseen tavoitteeseen, niin ainakin voisi käyttää jotakin laatusanaa, esimerkiksi ”Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee huomattavasti” (ks. vastaava kohta myös strategiamatriisissa).

Riippuvuus fossiilisista polttoaineista vähenee minimiin, biologista typensidontaa hyödynnetään laajamittaisesti ja ravinteiden kierrätys tehostuu. Elintarviketeollisuuden sivuvirtojen hyötykäyttöä tehostetaan siten, että yhä suurempi osa tuotetusta biomassasta päätyy ruoaksi joko suoraan ihmisille tai välillisesti eläinten kautta. Kasvipohjaisten tuotteiden kulutuksen lisääminen (Luku 3.4, tavoite 2) tuottaa myös uudenlaisia elintarviketeollisuuden sivuvirtoja, joille on tärkeää löytää käyttökohde ihmisten tai eläinten ruokavalioissa. Eläintuotanto pohjautuu yhä laajemmin sivuvirtojen ja suoraan ihmisravinnoksi kelpaamattomien biomassojen (ml. nurmi) hyödyntämiseen, jolloin ihmisten ja eläinten välinen ravintokilpailu vähenee ja myös yksimahaisiin eläimiin perustuva eläintuotanto on yhä selkeämmin nettoruoantuottaja.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

-

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Synteettisten tuontilannoitteiden käyttö vähenee biologisen typensidonnan ja kotimaisen ravinnekierrätyksen lisääntyessä. Tämän tavoitteen tukemiseksi on tärkeää, että myös tyypeä ja fosforia sisältävistä tuotantopanoksista ja raaka-aineista yhä suurempi osa on kotimaista alkuperää, mikä mahdollistaa paremmin ravinteiden kierrättämisen, eikä ravinteet köyhyä ja rikastu eri paikkoihin.

Hienoa, että maaperän hyvä kunto ja pellon vesitalouden kehittäminen on nostettu selvästi esiin.

Onko tarkoituksella käytetty termiä "peltojen tuotantokyky" eikä "peltojen tuottokyky"?

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Luonnoksessa todetaan: "Suomalaisten ruokatottumukset ovat pitkällä aikavälillä kehittyneet pääosin myönteiseen suuntaan, vaikka yksilölliset erot ovat suuria." Tämä pitää paikkansa, mutta rinnalle olisi tarpeen tuoda esille, että ylipaino on Suomessa lisääntynyt. Uudet ravitsemussuositukset sisältävät myös energiansaannin ja -tarpeen viitearvot (ks. Liite 5, s. 100, Kestävää terveyttä ruoasta). Ehdotan, että lause muutetaan seuraavasti: "Suomalaisten ruokatottumukset ovat pitkällä aikavälillä kehittyneet pääosin myönteiseen suuntaan, vaikka yksilölliset erot ovat suuria ja ylipaino on lisääntynyt."

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoja

Strategisen tavoitteen 2 otsikointi ei ole paras mahdollinen. Kaikilla väestöryhmillä pitäisi olla mahdollisuus syödä terveellistä ruokaa (otsikko antaa ymmärtää, että mahdollisuus siihen vain lisääntyisi). Otsikkona voisi toimia paremmin esimerkiksi: "Terveellinen ruoka on kaikkien väestöryhmien saatavilla"

Tavoitteen sisällön kuvaus on hyvä, mutta sen konkretiaa voisi vielä parantaa, esim. seuraavassa lauseessa: Kohtaan "Kasvien ja vihannesten käyttö lisääntyy, ja kuluttajilla on yhä paremmat mahdollisuudet valita lautaselleen kasvipohjaisia tuotteita" voisi muuttaa seuraavaksi: "Kasvien ja vihannesten mukaan lukien palkokasvien käyttö lisääntyy, ja kuluttajilla on yhä paremmat mahdollisuudet valita lautaselleen kotimaisia kasvipohjaisia tuotteita." Perustelu: Uusissa ravitsemussuosituksissa palkokasveille on asetettu oma suositus, mutta niiden kulutus Suomessa on tällä hetkellä hyvin kaukana tavoitetasosta. Palkokasvien käytön lisääminen, erityisesti kotimaisten palkokasvien, on avainasemassa sekä väestön terveyden edistämisessä että kestävämmän ruokajärjestelmän kehittämisessä. Palkokasvien käytön lisäämisellä on monia hyötyjä: Palkokasvit sitovat tyypeä maaperään ja vähentävät N-lannoitteiden tarvetta, mikä pienentää sekä ilmastokuormitusta sekä riippuvuutta ulkomailta tuotavista tuotantopanoksista. Viljelykiertojen monipuolistaminen palkokasvien avulla vahvistaa maatalousympäristön monimuotoisuutta ja tukee pölyttäjien elinympäristöjä. Palkokasvit tarjoavat ravitsemuksellisesti laadukkaan kasviproteiinin lähteen. Kotimainen palkokasvituotanto tukee proteiiniomavaraisuutta. Näistä syistä palkokasvien kulutuksen lisääminen tulisi nostaa strategian tavoitteisiin selkeästi esille.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Erinomaista, että strategiassa on nostettu esiin poikkitieteellinen tutkimus. Laadukasta, monitieteellistä tutkimusta tukevat myös kansainvälinen yhteistyö ja liikkuvuus. Tutkimus- ja kehittämissyhteistyö tarvitsevat toteutuakseen rahoitusta, jonka saaminen nykyisellään on hyvin haastavaa ja epävarmaa. Mahdollisuuksien esiin nostaminen ja kannattavan, houkuttelevan ja arvostavan ilmapiirin luominen uudistumisen ympärille on tärkeää.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Kansallinen ruokastrategia on hyvin koostettu, onnistunut ja tasapainoinen kokonaisuus. Visio on kunnianhimoinen ja optimistinen, mutta niinhän sen pitääkin olla. Strategiset päämäärät ja tavoitteet on hyvin laadittu, joskin joissakin kohdin niiden konkretiaa voisi lisätä melko pienilläkin sanavalinnoilla ilman, että teksti tarpeettomasti pitenee.

Visiokappaleeseen olisi paikallaan lisätä maininta eläinten hyvinvoinnista seuraavaan lauseeseen: ”Suomen ruokajärjestelmä pysäyttää maatalousympäristön luontokadon sekä edistää luonnon monimuotoisuutta, tukee ihmisten ja eläinten hyvinvointia sekä elinkeinojen kannattavuutta.”

- Kirjoitusvirheitä:
- sivu 6: maatalousympäristön-luontokadon
- sivu 9: kuva alin rivi – roolin kehittämien
- sivu 11: tilankoon kasvu ... antibiotti
- sivu 20: turvattava tilanteessqa,

Lamminen Marjukka
Leg4Life-tutkimushanke - Lausunnon antajat ovat Leg4Life-hankkeen
tutkijoita Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisestä tiedekunnasta